ΓΙΑΝΝΗΣ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΜΑΡΚΟΥ

Φύλλα εργασίας για τη Γλώσσα

Δ΄ Δημοτικού

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Τα εκπαιδευτικά μου βιβλία / Δημοτικό / Γλώσσα
Γιάννης Ζαχαρόπουλος – Κωνσταντίνα Μάρκου, *Φύλλα εργασίας για τη Γλώσσα Δ΄ Δημοτικού*

Υπεύθυνη σειράς: Χαρά Σταυροπούλου
Επιμέλεια-Διόρθωση: Γιάννης Τσατσαρός

© 2010, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., Γιάννης Ζαχαρόπουλος, Κωνσταντίνα Μάρκου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Καποδιστρίου 9, 144 52, Μεταμόρφωση Αττικής, τηλ.: 210 2816134,
fax: 210 2817127, e-mail: info@epbooks.gr
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

www.epbooks.gr

ISBN 978-960-412-951-5

Περιεχόμενα

ΕΝΟΤΗΤΑ 1 Ένα ακόμα σκαλί

Μαθαίνω τη γραμματική μου και το συντακτικό μου 6
Ο Σεπτέμβρης 10
Αναμνήσεις του καλοκαιριού 12
Ένα ακόμα σκαλί 14
Ξημερώνει μια νέα μέρα... ώρα για σχολείο 16
Αστραδενή 18
Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης 1ης Ενότητας 20
Παραγωγή γραπτού λόγου 22

ΕΝΟΤΗΤΑ 2 Ρώτα το νερό τι τρέχει

Μαθαίνω τη γραμματική μου και το συντακτικό μου 24
Το νερό συστήνεται 28
Το ποτάμι τρέχει να συναντήσει τη θάλασσα 30
Το νερό στη θρησκεία, στους μύθους και στις παραδόσεις 32
Ο Νερουλάς 34
Το νερό ταξιδεύει 36
Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης 2ης Ενότητας 38
Παραγωγή γραπτού λόγου 40

ΕΝΟΤΗΤΑ 4 Εμένα με νοιάζει

Μαθαίνω τη γραμματική μου και το συντακτικό μου 42
Στάση βροχοσταλίδων 46
Στάση βροχοσταλίδων (συνέχεια) 48
Χρησιμοποίησέ το ξανά... και ξανά... και ξανά... 50
Σκουπίδια στη θάλασσα 52
Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης 4ης Ενότητας 54
Παραγωγή γραπτού λόγου 56

ΕΝΟΤΗΤΑ 5 Ασφαλώς κυκλοφορώ

Μαθαίνω τη γραμματική μου και το συντακτικό μου 58
Μάθημα Κυκλοφοριακής Αγωγής 60
Στο δρόμο με το Σωτήρη 62
Ένα αλλιώτικο Πάρκο! – Ρόδα είναι και γυρίζει 64
Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης 5ης Ενότητας 66
Παραγωγή γραπτού λόγου 68

ΕΝΟΤΗΤΑ 6 Ιστορίες παιδιών

Μαθαίνω τη γραμματική μου και το συντακτικό μου 70
Κορίτσι 74
Το μεγάλο μυστικό 76
Ο αδελφός της Ασπασίας 78
Ο εξάχρονος ήρωας της Ορλεάνης 80
Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης 6ης Ενότητας 82
Παραγωγή γραπτού λόγου 84

ΕΝΟΤΗΤΑ 7 Η ελιά

Μαθαίνω τη γραμματική μου και το συντακτικό μου 86
Η Ελιά 90
Οι μύθοι και η ελιά 92
Η ελιά στην Ελλάδα και στη Μεσόγειο 94
Μαγειρεύουμε με ελαιόλαδο 96
Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης 7ης Ενότητας 98
Παραγωγή γραπτού λόγου 100

ΕΝΟΤΗΤΑ 9 Η παράσταση αρχίζει...

Μαθαίνω τη γραμματική μου και το συντακτικό μου 102
Μια περιπέτεια για το Ρωμαίο 104
Ένας Αρλεκίνος από χαρτί 106
Όρνιθες 108
Πρώτη φορά στο θέατρο 110
Ο Κεραμιδοτρέχαλος 112
Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης 9ης Ενότητας 114
Παραγωγή γραπτού λόγου 116

ΕΝΟΤΗΤΑ 10 Λέξεις φτερουγίζουν πέρα, ταξιδεύουν στον αέρα

Μαθαίνω τη γραμματική μου και το συντακτικό μου 118
Παιχνίδια με τις λέξεις 122
Γλωσσική αυτοβιογραφία 124
Χορεύοντας με ανήκουστους ήχους 126
Γραφή, η μνήμη των ανθρώπων 128
Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης 10ης Ενότητας 130
Παραγωγή γραπτού λόγου 132

ΕΝΟΤΗΤΑ 11 Γελάσαμε με την ψυχή μας

Μαθαίνω τη γραμματική μου και το συντακτικό μου 134
Ο Μπελάς κι ο Ρουμποτύρης 138
Ο Αργύρης και το πρόβλημα 140
Φρουτοπία 142
Τρύπωνας ο φαφαγάλος 144
Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης 11ης Ενότητας 146
Παραγωγή γραπτού λόγου 148

ΕΝΟΤΗΤΑ 13 Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι

Μαθαίνω τη γραμματική μου και το συντακτικό μου 150
Όλου του κόσμου τα παιδιά 152
Το σχολείο του κόσμου 154
Τα δικαιώματα των παιδιών 156
Η 5η Βασική Αρχή των Δικαιωμάτων των Παιδιών 158
Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης 13ης Ενότητας 160
Παραγωγή γραπτού λόγου 162

ΕΝΟΤΗΤΑ 14 Το ανθρώπινο θαύμα

Μαθαίνω τη γραμματική μου και το συντακτικό μου 164
Ύμνος στον άνθρωπο 166
Από το πρώτο τηλεφώνημα στο πρώτο ηλεκτρονικό μήνυμα! 168
Μια παράξενη παραγγελία 170
Το διαδίκτυο 172
Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης 14ης Ενότητας 174
Παραγωγή γραπτού λόγου 176

ΕΝΟΤΗΤΑ 16 Ταξίδια στην Ελλάδα

Μαθαίνω τη γραμματική μου και το συντακτικό μου 178
Το παραδεισένιο Πήλιο 182
Η Ρόδος 184
Ταξιδιωτικές εντυπώσεις 186
Άνοιξα του Αιγαίου τη θύρα 188
Επαναληπτικό κριτήριο αξιολόγησης 16ης Ενότητας 190
Παραγωγή γραπτού λόγου 192

Απαντήσεις στις ασκήσεις και στα κριτήρια αξιολόγησης 193

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Ένα ακόμα σκαλί

Σε αυτή την ενότητα θα ασχοληθούμε με:

- τα επίθετα
- τους χρόνους των ρημάτων (ενεστώτας, παρατατικός, εξακολουθητικός μέλλοντας ενεργητικής φωνής)
- το υποκείμενο ρήματος της πρότασης
- το αντικείμενο ρήματος της πρότασης
- τα σημεία στίξης (αποσιωπητικά)
- τις σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό το *δι(σ)-* ή *δυσ-*

Βασικό λεξιλόγιο της ενότητας:

- Σεπτέμβρης, φύλλο, ολόχρυσος -η -ο, σύννεφο, σταγονίτσα, κατεβαίνω, σάκα, συμμαθητής, καλοκαιρινός -ή -ό, χτυπώ-χτύπησα
- καλοκαίρι, μακροβούτι, κύμα, ψαρεύω, κοχύλι, φθινόπωρο, χειμώνας, άνοιξη
- ισόγειο, κρυφοκοιτάζω, διώροφος -η -ο, επιστάτης, ανεβαίνω
- ανάγνωση, αριθμητική, ηλεκτρονικός -ή -ό, υπολογιστής, σχολικός -ή -ό, μήνυμα, υπογραμμίζω
- Οκτώβρης, ανοίγω, φωνή, χάρτινος -η -ο, φωτεινός -ή -ό, καλοκαιρινός -ή -ό, ορεινός -ή -ό

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Μαθαίνω τη γραμματική μου και το συντακτικό μου

Τα επίθετα

- **Επίθετα** λέγονται οι λέξεις που συνοδεύουν τα ουσιαστικά και μας φανερώνουν κάθε φορά την ποιότητα ή την ιδιότητά τους.

  Π.χ. *Η **κόκκινη** ζακέτα* (δείχνει το χρώμα της ζακέτας)
  *Το **τετράγωνο τραπέζι*** (δείχνει το σχήμα του τραπεζιού)
  *Ο **πιστός** φίλος* (δείχνει το χαρακτήρα του φίλου)
  *Το **ακριβό** δαχτυλίδι* (δείχνει την αξία του δαχτυλιδιού)
  *Η **μαρμάρινη** σκάλα* (δείχνει το υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένη η σκάλα)

- Τα επίθετα παίρνουν το γένος των ουσιαστικών που προσδιορίζουν. Έτσι, έχουν τρία γένη (αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο) με ξεχωριστές καταλήξεις για το κάθε γένος.

  Π.χ. *ο δυνατ**ός** άνεμ**ος**, η δυνατ**ή** βροχ**ή**, το δυνατ**ό** άλογ**ο***
  *ο ωραί**ος** κήπ**ος**, η ωραί**α** πλατεί**α**, το ωραί**ο** χωρι**ό***

- Τα επίθετα έχουν τον ίδιο αριθμό και την ίδια πτώση με τα ουσιαστικά που προσδιορίζουν και κλείνονται όπως και τα ουσιαστικά που έχουν τις ίδιες καταλήξεις.

  Π.χ. *ο χαρούμενος άνθρωπος, οι χαρούμενες μέρες, των χαρούμενων παιδιών*

- Τα επίθετα είτε συνδέονται άμεσα με τα ουσιαστικά και τότε λειτουργούν ως **επιθετικοί προσδιορισμοί**, είτε συνδέονται έμμεσα, μέσω ενός συνδετικού ρήματος (π.χ. *είμαι, γίνομαι, φαίνομαι, θεωρούμαι* κτλ.), και τότε είναι κατηγορούμενα.

  Π.χ. – *Αγόρασα μια **πράσινη** τσάντα.* (Εδώ το επίθετο είναι επιθετικός προσδιορισμός.)
  – *Η τσάντα είναι **πράσινη**.* (Εδώ το επίθετο είναι κατηγορούμενο.)

Κλίση των επιθέτων σε *-ος, -η, -ο*

Ενικός αριθμός									
Ονομαστική	ο	**ξύλιν**ος	πάγκος	η	**ξύλιν**η	κορνίζα	το	**ξύλιν**ο	τραπέζι
Γενική	του	**ξύλιν**ου	πάγκου	της	**ξύλιν**ης	κορνίζας	του	**ξύλιν**ου	τραπεζιού
Αιτιατική	τον	**ξύλιν**ο	πάγκο	την	**ξύλιν**η	κορνίζα	το	**ξύλιν**ο	τραπέζι
Κλητική	–	**ξύλιν**ε	πάγκε	–	**ξύλιν**η	κορνίζα	–	**ξύλιν**ο	τραπέζι
Πληθυντικός αριθμός									
Ονομαστική	οι	**ξύλιν**οι	πάγκοι	οι	**ξύλιν**ες	κορνίζες	τα	**ξύλιν**α	τραπέζια
Γενική	των	**ξύλιν**ων	πάγκων	των	**ξύλιν**ων	κορνιζών	των	**ξύλιν**ων	τραπεζιών
Αιτιατική	τους	**ξύλιν**ους	πάγκους	τις	**ξύλιν**ες	κορνίζες	τα	**ξύλιν**α	τραπέζια
Κλητική	–	**ξύλιν**οι	πάγκοι	–	**ξύλιν**ες	κορνίζες	–	**ξύλιν**α	τραπέζια

Τα περισσότερα επίθετα σε **-ινος, -ινη, -ινο** και **-ινός, -ινή, -ινό** γράφονται με **γιώτα** (ι).
Π.χ. *ξύλ**ι**νος, ανθρώπ**ι**νος, γήϊνος, μαρμάρ**ι**νος, πράσ**ι**νος, κόκκ**ι**νος, κίτρ**ι**νος, θερ**ι**νός, αληθ**ι**νός, πρωϊνός, χθεσ**ι**νός, βραδ**ι**νός* κ.ά.
Εξαιρούνται τα επίθετα: *υπεύθ**υ**νος, επικίνδ**υ**νος, ακίνδ**υ**νος, ανεύθ**υ**νος, φωτ**ει**νός, σκοτ**ει**νός, ελεε**ι**νός, υγ**ει**νός, ανθυγ**ει**νός, ορ**ει**νός, ταπ**ει**νός, φτ**η**νός* κτλ.

Ενεστώτας, παρατατικός, εξακολουθητικός μέλλοντας ενεργητικής φωνής

Για να διακρίνουμε πότε γίνεται αυτό που σημαίνει το ρήμα, υπάρχουν ξεχωριστοί ρηματικοί τύποι, που ονομάζονται **χρόνοι**. Οι χρόνοι του ρήματος είναι τριών ειδών:

α) Παροντικοί χρόνοι: Δηλώνουν μια ενέργεια που γίνεται τώρα, στο **παρόν**, και είναι οι εξής: **ενεστώτας, παρακείμενος**.

β) Παρελθοντικοί χρόνοι: Δηλώνουν μια ενέργεια που έγινε πριν, στο **παρελθόν**, και είναι οι εξής: **παρατατικός, αόριστος, υπερσυντέλικος**.

γ) Μελλοντικοί χρόνοι: Δηλώνουν μια ενέργεια που θα γίνει μετά, στο **μέλλον,** και είναι οι εξής: **συνοπτικός (ή στιγμιαίος) μέλλοντας, εξακολουθητικός μέλλοντας, συντελεσμένος μέλλοντας**.

Πιο συγκεκριμένα:

- Ο **ενεστώτας** είναι ο χρόνος που μας δείχνει μια ενέργεια που εξελίσσεται τώρα, δηλαδή στο **παρόν**, ή που επαναλαμβάνεται συνήθως.
  Π.χ. ***Κάνει*** *ζέστη σήμερα. – Κάθε μέρα* ***ξυπνάω*** *στις 7 το πρωί.*
- Ο **παρατατικός** είναι ο χρόνος που μας δείχνει μια ενέργεια που γινόταν στο **παρελθόν** είτε εξακολουθητικά (συνεχώς) είτε επαναλαμβανόμενα.
  Π.χ. *– Χτες το απόγευμα* ***παίζαμε*** *ποδόσφαιρο στο γήπεδο.*
  – Το καλοκαίρι ***παίζαμε*** *ποδόσφαιρο κάθε μέρα.*
- Ο **εξακολουθητικός μέλλοντας** είναι ο χρόνος που μας δείχνει μια ενέργεια που θα γίνεται στο **μέλλον** είτε εξακολουθητικά (συνεχώς) είτε επαναλαμβανόμενα.
  Π.χ. ***Θα παίζω*** *όλη μέρα το καλοκαίρι. – Κάθε πρωί* ***θα πηγαίνω*** *με το θείο μου για ψάρεμα.*

Ενεργητική φωνή		
Ενεστώτας	**Παρατατικός**	**Εξακολουθητικός μέλλοντας**
μέν**ω**	**έμενα**	θα μέν**ω**
μέν**εις**	**έμενες**	θα μέν**εις**
μέν**ει**	**έμενε**	θα μέν**ει**
μέν**ουμε**	μέν**αμε**	θα μέν**ουμε**
μέν**ετε**	μέν**ατε**	θα μέν**ετε**
μέν**ουν**	**έμεναν**	θα μέν**ουν**

